

Vårsvargen

Årgång 24 nr. 2. December 2017. Pris 40 kr.
NÅS HEMBYGDSFÖRENING

En annons av Rälg-Päär.

Nåsvargen

Ges ut av Nås Hembygdsförening.

Utkommer med 2 nr/år.

Lösnummer 40 kr. Prenumeration: 40 kr+porto.

Ansvarig utgivare

Dåpp Inger Larsson

Tel. 0708 778601

Epost: Inger.Larsson@su.se

Redaktion

Dåpp Inger Larsson, 0708778601

Inger.Larsson@su.se

Niklas Näsander, 0703222189, 0281-30048

niklasnasander@gmail.com

Pej (Per-Erik Jonth), 0702649123, 0281-30080

pejont@gmail.com

Nås Hembygdsförenings styrelse

Ordinarie ledamöter

Ordf. Bengt Ehnström

V. ordf. Ingvar Rosén

Sekr. vakant

Stugfogde Lennart Blixt

Kassör o serveringsansv. Marianne Flodin

Magasinsfogde Bengt Ehnström

Arkivarie Gunilla Ehnström

Fäbodfogde Thorsten Eirydh

Utställningsansvarig Vicky Airey

Byggnadsantikvarie **Eva Fransson**

Övr. styrelsemedlemmar och suppleanter

Kerstin Söderman, Willy Gustavsson,

Ulf Närsjö, Mats Jonth,

Justina Evans Ward, Henrik Sandahl

Webb: nashembygd.se

Redaktionen har ordet

Rälg Päär fyllde 90 år den 5 juni i år. Nåsvargen ylar i efterskott och hyllar honom lite extra med att visa fler av hans annonser.

Vi spinner också vidare på sommarens teman. Det blir lite mer skola – vi har fått en ritning på Hedens skola från 1881 tillsammans med uppgifter om finansieringen av skolbygget. Intressant! Vi får också veta något om hur det var att vara lärare i Lindesnäs på 1950-talet.

Lennart Blixt berättar järnvägsminnen från uppväxten vid Nås järnvägsstation som var ett veritabelt centrum på 1950-talet. Nall Birger berättar om byn Ånge – äldre och större än man kan tro.

Vi får också lära känna Gösta Tysk lite närmare. Gösta som var naturfotograf nästan innan ordet var uppfunnet och kamerorna inte av denna världen. Och mer om nåsdräkten och mycket mer.

Som vanligt efterlyser vi bidrag från läsekretsen. Det kan vara allt från idéer till färdiga artiklar. Så hör av dig till redaktionen senast 15 april för sommar-numret 2018.

*Härlig vinter!
önskar redaktionen*

Om du vill prenumerera på Nåsvargen kontakta Pej (Per-Erik Jonth) och beställ tidningen. Du får den i posten med inbetalningskort på 40 kr + porto till Nås Hembygdsförening.

Om du vill bli medlem i Nås Hembygdsförening kontakta Marianne Flodin, tel. 0281-30524.

Om du vill hjälpa till med arbetet i föreningen kontakta Bengt Ehnström, tel 0281-30148. Allt slags kunnande är välkommet!

Den perfekta julklappen till den som har allt – gamla nummer av Nåsvargen. Kontakta Pej

Gunnar Tysks minnesfond

Utdrag ur stadgarna:

Fonden har bildats genom insamling från allmänheten med anledning av Gunnar Tysks bortgång 1976-01-14.

Ändamål: Avkastningen skall gå till ändamål som främjar hembygdskulturen i Nås.

Förvaltare: Fonden förvaltas av Nås hembygdsförenings styrelse vilken har efter infordran av yttrande från en representant för Gunnar Tysks anförvanter besluta om till vem eller vad fondens avkastning skall gå.

Utdelning: Utdelningen sker när förvaltaren så bestämmer, dock högst en gång per år.

Kondoleansmottagare: Britt-Marie Wiklund, tel 0281-30198, Heden 28, 78053 Nås.

Kassör: Marie Paavalainen, tel 0281-30089, Stationsområdet 222, 780 53 Nås.

Postgiro: 4401600-4, Gunnar Tysks minnesfond.

Rälg Päär (Erik Börje Rälg) har fyllt 90 år

Den 5 juni i år fyllde en ungdom 90 år. Född i Heden i Nås som Rälg Erik Börje Olsson flyttade han först till Falun för att sedan stanna i Borlänge där han nu bor. Nås-bygden var dock honom kär, och han och Anna Willman hade ett hus i Heden där trädgårdens blommor prunkade under somrarna. Egentligen fanns det två trädgårdar vid huset där Anna odlade sina blommor och Päär hade fantastiska utsmyckningar i sin trädgårdsdel. Ormar tillverkade av grenar och andra konstfärdiga saker fanns mellan alla blommor.

Det konstnärliga har följt honom under en stor del av hans liv. Han har målat tavlor, illustrerat annonser och bearbetat trä även för praktiska saker. Jag har själv ett fint huvud till en höräfsa som jag fick av honom för c:a 10 år sedan. För Nås Hembygdsförening har han betytt mycket.

Dels är Päär den person som tillsammans med Jont Nilses Åke (Åke Nåsander) nystartade vår tidning "Nåsvargen", dels skrev han ofta artiklar i tidningen om främst ungdomliga äventyrliga färder i landet. Främst fick och får vi fortfarande i varje nummer av "Nåsvargen" beundra hans ofta burleska illustrationer till en mängd av annonser som finns med i vår tidning, och vi använder fortfarande några av hans annonser.

Vi i Nås Hembygdsförening önskar Rälg Päär många goda år framöver, och tackar honom för all hjälp som han gett oss under många år.

Bengt Ehnström

**VI UTVECKLAR OCH
TILLVERKAR
BATTERILADDARE
FÖR STÄDMASKINER
OCH
RULLSTOLAR**

**TEL. 0281-30400
HEMSIDA. WWW.
BATTERILADDARE.COM**

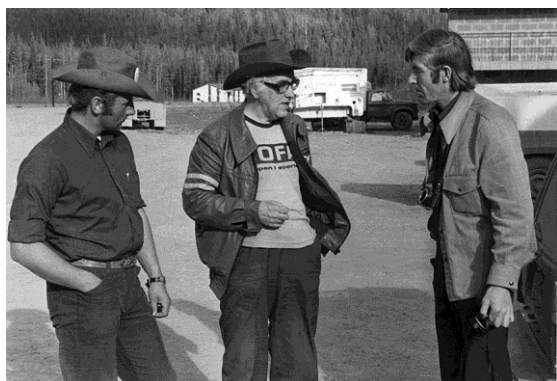
*...våra batteriladdare
efterfrågas nu även av våra
kända orkestrar!*

Gösta Tysk – naturfotograf från Nås

Bröderna Gösta och Gunnar Tysk har för alltid satt sina spår i nåsfolkets historia. Gunnar som dokumenterare av vardag och fest i Nås och Gösta som en av vårt lands första naturfotografer – i naturfotografins barndom. Tony Tysk, son till Gösta, berättar:

Ända sedan sin tidiga ungdom var min far intresserad av natur och vildmarksliv. Man kan säga att det var hans helt uppslukande intresse. Han hade bl.a. läst Jack Londons böcker om vildmarksliv i Nordamerika och drömde om att själv få besöka vildmarkslandet ”over there” och få bevittna natur och djurlivet med egna ögon.

Gösta i Amerika t.v. Björndörr i Canada, lägg märke till spikarna!

Hur pappa blev intresserad av foto vet jag inte men både han och storebror Gunnar blev i varje fall intresserade av foto, och pappa började praktisera på en fotofirma i Borlänge som jag tror hette Östlings foto. Han blev där invigd i fotograferingens och mörkrummets spännande mysterier som på den tiden var något helt annat än i dagens digitala fotovärld. Han fick olika foto-uppgifter som han skulle träna på, och när han skulle ta nattbilder valde han att fotografera vid Donarvetts järnverk. Det höll på att ta ända med förskräckelse. Detta var under andra världskriget och någon hade sett honom smyga omkring i mörkret och fotografera och anmält det för polisen. Det slutade med att ha blivit anklagad för spioneri. Han blev instämnd till tinget men hans chef på Östlings kunde gå i god för honom och förklara hur det låg till så han blev frikänd, men negativet från Donarvet blev beslagtagna.

När de bägge bröderna var klara med sin fotopraktik öppnade de en fotobutik och ateljé i Nås tillsammans, och pappa började ta med sig kameran på sina strövtåg i skog och mark. Han lärde sig djurens beteenden och vanor och byggde

gömslen för att komma närmare det vilda utan att störa men det var ändå svårt att komma tillräckligt nära med den tidens fotoutrustning. Teleobjektiv var sällsynta och kamerorna var klumpiga och svårmanövrerade och alla kamerainställningar måste göras manuellt. Filmerna var lågkänsliga och eftersom mycket av aktiviteten i naturen pågår under grynings- och skymningstimmarna räckte det svaga ljuset inte till för att registreras av filmerna.

För att råda bot på detta experimenterade pappa med olika kemikalier som han bl a skaffade på apoteket och tillsatte framkallarna, och på så sätt kunde han ”pressa” känsligheten på filmerna. Efter en tids ”kucklande” kom han fram till en kombination av framkallare och kemikalier som fungerade och han döpte lösningen till ”Atom Special”. Med hjälp av den kunde han nu fotografera i ljus som inte varit möjligt tidigare. Bl a blev han nog först i Sverige med att lyckas fotografera en tjäderparning. För dagens naturfotografer kan det kanske vara svårt att förstå svårigheterna på den tiden. Dagens digitalka-

meror med extrema teleobjektiv, exponeringsautomatik, bild-stabilisering, blixtsnabb autofokus med seriebildstagnung och hyperkänsliga bildsensorer har lyft naturfoto till en nivå som man inte kunde drömma om på pappas tid. Att ta bild på en tjädertupp var ett helt företag på den tiden: gömsle skulle byggas så nära den tänkta spelplatsen som möjligt då teleobjektiven var för ljussvaga, tuppen skulle spela där det var tänkt och filmen skulle "pressas" i labbet.

Så småningom hade Gösta skapat sig ett namn som naturfotograf, och han blev alltmer publicerad i både svenska och utländska publikationer. I Sverige förekom han t ex ofta i "Svensk Jakt" och i "Jaktmarker och Fiskevatten" och i diverse naturböcker och uppslagsverk. I utlandet var det speciellt Tyskland och naturtidskriften "Wild und Hund" som var intresserade av hans bilder. Han blev också kontaktad av en engelsk agent, Frank W. Lane som sålde hans bilder till den engelskspråkiga världen. Senare blev det även egna böcker och TV-program, och han kunde förverkliga sin dröm om att få uppleva en av de sista verkliga vildmarkerna genom fyra resor bort till Canada och Alaska.

Tony Tysk

1955 grundades Järna fotoklubb där Gösta blev vice ordförande (red.anm)

Göstas böcker:

Storfågelslek. Text: Nils Parling, foto: Gösta Tysk. 1959

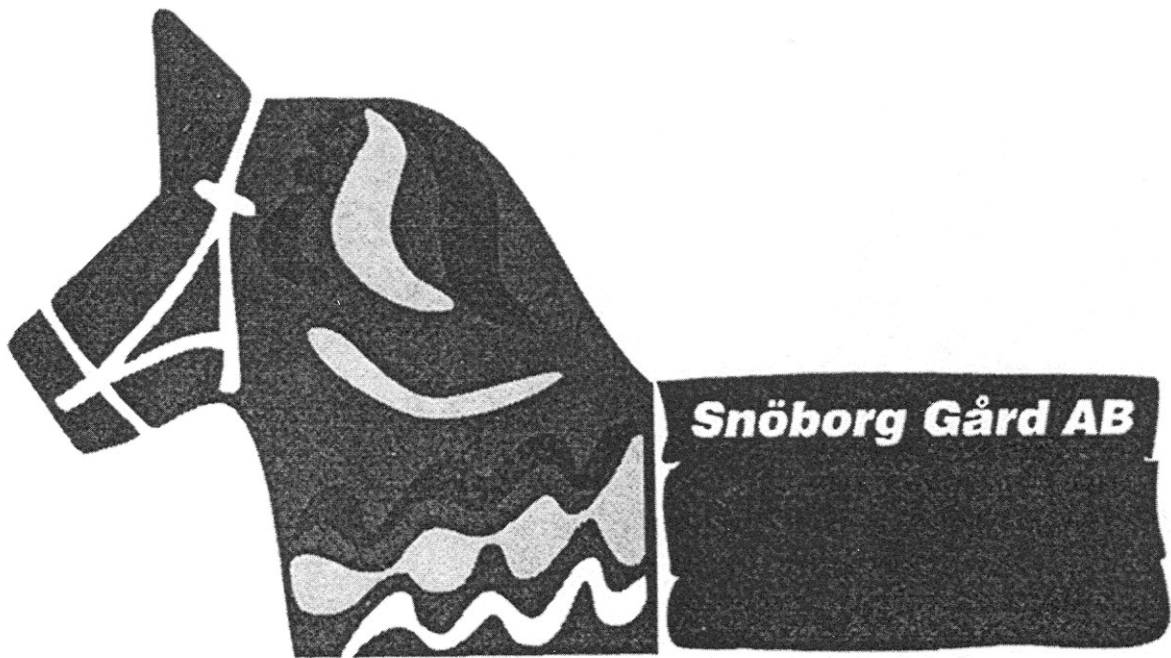
Älgmark. Text: Nils Parling, foto: Gösta Tysk. 1960.

Vårnätter och vildmarksliv. 1961.

Vildmarksland: Kanada, Alaska. Text: Nils Parling, foto: Gösta Tysk. 1965

Med vilt i sökaren. 1970

Vildmark i norr: Alaska, Canada. 1977.

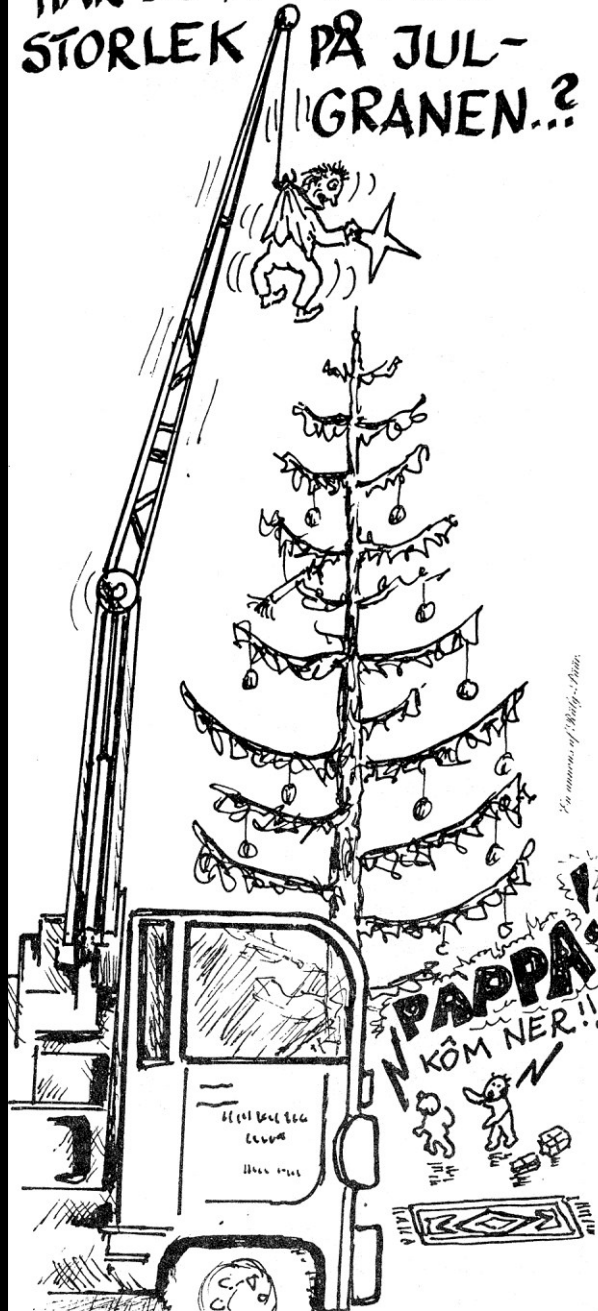

POTATIS OCH PELLETS

JANNE 070-6975123 & ANN 070-6975663

Snöborg gård AB - Årets Företagare i Dalarna 2017
www.snoborggard.se

HAR DU FÅTT FEL
STORLEK PÅ JUL-
GRANEN..?

..vill du i så fall ha hjälp att
klä granen, intet är oss främ-
mande, vi har resurserna...!!

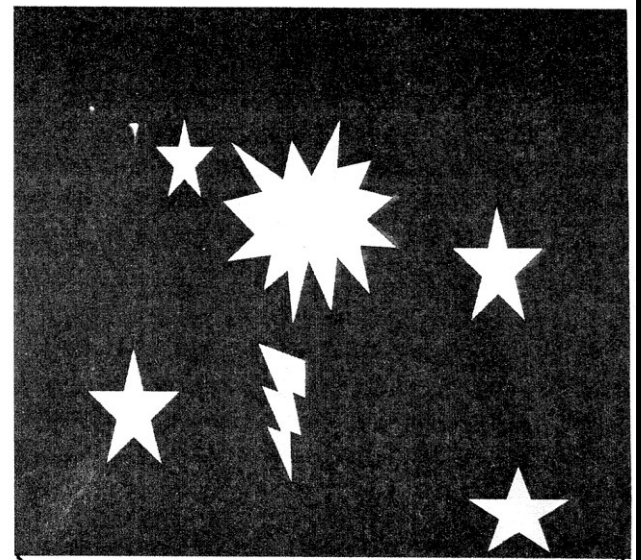
Hemmings Åkeri AB

PER & BÖRJE

Specialitet
Skogs- & Hustransporter

Storbyn 12
780 53 Nås

Tel + fax: 0281-300 90
Per mobil: 070-213 68 99
Börje mobil: 070-263 33 54
Mail: hemming.ab@xpress.se

...3 GRADER VÄST, ÔM SPIKTÄP-
PÅ A VI TYDLENÄ UTSLAG TÅ EN
TÔMTÄ !!!

**Vi arbetar i huvud-
sak med GPS-
inmätning och do-
kumentation led-
ningsnät.**

Hagström
I Nås AB

Närsjövägen 23
78053 NÅS

Tel. 0281-30597
Fax. 0281-30597
070-6208271

På grund af Kungl. Maj:ts genom nåd. Bref den 10 feb. 1888 meddelade förständigande skola dessa >Varningsord> anslås å sådant ställe i allmänna läroverkens och folkskolornas lärosalar, att de må varda för skolungdomen tillgängliga.

VARNINGSORD

mot brännvinsbruk och dryckenskap,

av f. D. Generaldirektören MAGNUS HUSS den 22 oktober 1887 ingifna till Kungl. Kommissionen för nykterhetsskrifters utgifning och spridning.

Det står skrivet ---- 1 Kor. 6: 9-10 ---- att drinkare icke skola ärfva Guds rike.

Af denna hemska dom i Guds ord följer, att det måste vara hvarje kristens oafvisliga plikt att motarbeta dryckenskapslasten och varna för roten till denna last, bruk af berusande drycker. Brännvin och andra berusande drycker äro människoläktets farligaste fiender.

1. Rus förnedrar människan till oskäligt djur; den rusige är mer eller mindre beröfvad förstånd och besinning; begår under ruset brottsliga och afskyvärda handlingar, såsom mord, dråp, rån mordbrand stöld m. m. -Af större eller mindre lagöfverträdelse, som vid domstolar af dömas, hafva de flesta blifvit begångna under rusigt tillstånd eller under inflytelse af rusdrycken; ruset mildrar ej staffet.
2. Inom samtliga samhällsklasser drabbas ingen så ofta af ett våldsamt dödsätt som drinkaren. Under rusigt tillstånd är död genom slagsmål, drunkning, kullkörning, förfrysning m. m. ofta förekommande, död inträffar ej sällan under och till följd af själfva ruset; af själmördare tillhöra flertalet drinkareklassen; hvarförutom tillfälliga sjukdomar och skador, hvilka för den afhållsamme merendels aflöpa lyckligt, för den på rusgifvande drycker begifne ofta taga dödlig utgång.
3. Förr eller senare försvagas drinkarens kroppsliga hälsa och hans arbetsförmåga minskas; ju oftare ruset förnyas, desto tidigare uppträda sådana tecken som tillhöra förgifningstillstånd, såsom allmän svaghet, darrning, lamhet, fallandesot m. fl., alla ledande till för tidig död.
4. Under fortsatt dryckenskaplif blifva själens förmögenheter allt slöare; lust för arbete och sysselsättning aftager, tankekraften blir slapp, likaså viljan; till sist är drinkaren äfven utom rustillståndet oförmögen att bestämma sig själf, han blir ofta ett viljelöst redskap för sin omgifning.
5. Förståndet rubbas; sinnessjukdom uppträder, dels som fyllerigalenskap --- en fasaväckande yrsel, hvarunder drinkaren tycker sig vara omgifven af och sällskapa med afgrundens väsen --- dels under andra former af förståndsrubbning, hvilka merendels tvinga till inspärming på dårhus.
6. Ganska tidigt blir drinkaren under sin bana som sådan likgiltig för religion och gudsfuktan; sedemera ej sälla föraktare och hädare, samt till sist mången gång förnekare af Gud och odödlighet; den fasaväckande följden häraf är uttryckt i ofvan angifna dom ur den Heliga Skrift.
7. Dryckenskap leder till fattigdom och elände; arbetsförtjänsten lägges på krogdisken; maka och barn få svälta, frysa, gå höljda i trasor; slutet blir vanligen fattighuset, tiggargstaven; drinkaren själf hemfaller åt allmänt förakt.
8. Vare sig mannen eller hustrun är slaf under rusbegäret, begrafves snart den husliga lyckan; den äktenskapliga kärleken förbleknar, förkväfvades, dödas; i dess ställe träda kif, tvedräkt, hat, våldsamma uppträden; för den nyktre blir hemmet ett pinorum, som alstrar vämjelse och förtviflan.
9. Ut i det hem, där dryckenskap är daglig gäst, försummas som regel barnens uppfostran; de uppväxa med endast fördärfliga och fördärfvande exempel för ögonen förledas lätt att redan i unga år inträda på brottets bana; blifva förr eller senare samhällets olycksbarn; härifrutan få de anlag för sjukdomar såsom skrofler, lungsot, engelska sjukan m. fl. samt blifva merendels svagt utrustade med själsförmögenheter; det bedröfvligaste är, att de måhända erhålla i arf från fader eller moder fallenhet för dryckenskapen, ett arf, hvars följder tidigt befordras af exemplen i hemmet.

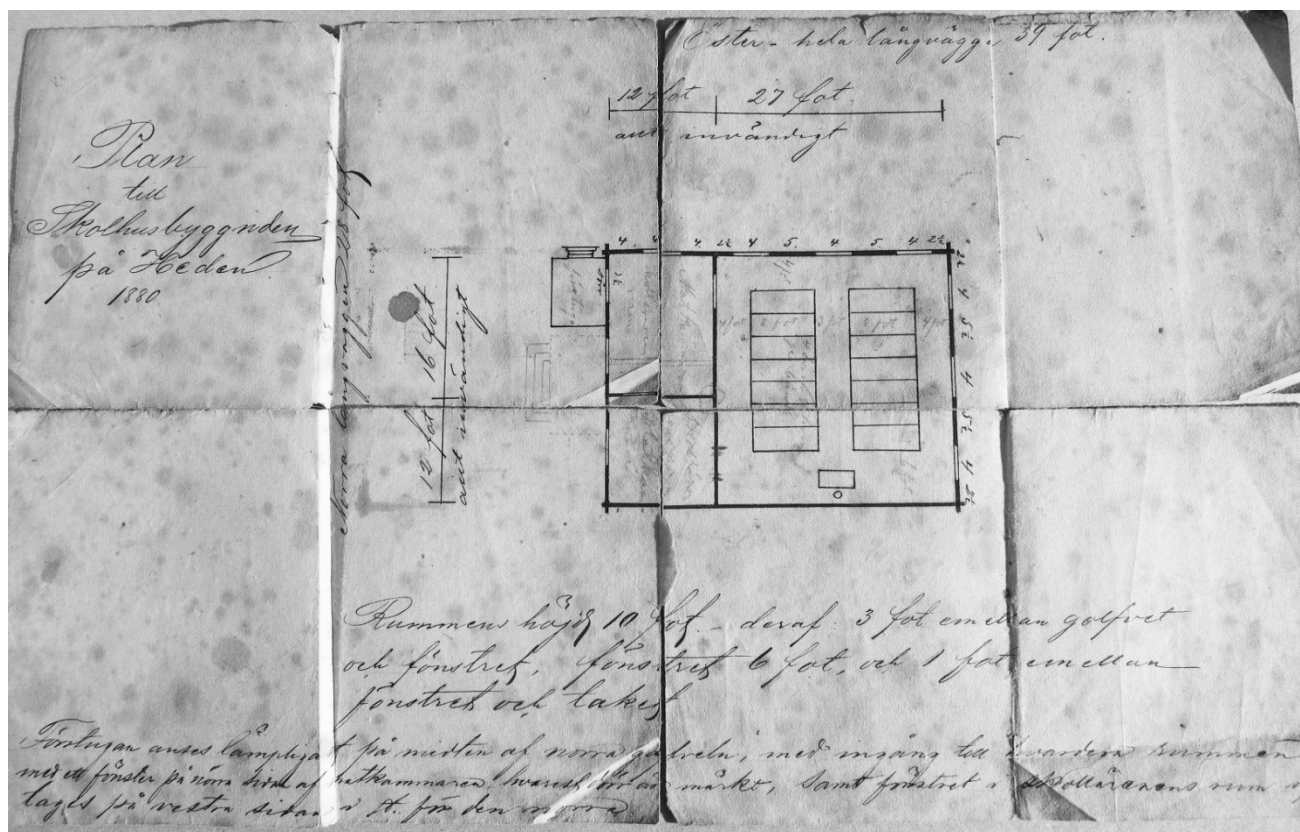
Ynglingar! Barn! I hafven nu blifvit upplysta om dess hemska följder af berusande dryckers bruk och missbruk; I kunnen vara förvissade om att de ej äro öfverdrifna, utan alla grundade på sanning och verklighet. Flyn därför såsom en fiende så för kropp som för själ den förledande frestaren, under hvad namn eller form den än bjudes eder.

Framtida olycka och fördärf kunna gömma sig på botten af det första glaset.

Aktiebolaget Svenska Nykterhetsförlaget. Stockholm.

Läs och begrunda! När Närsjö skola såldes 1999 satt dessa varningens ord kvar på väggen! Kvar sen 1887...? Det hölls skola i Närsjö åren 1863–1940. Red. tackar Bo Olsson för Varningsorden.

Hedens skola 1881

Enligt uppgift skall skolan i Heden börjat 1869, men om detta vet vi ingenting i skrivande stund. Vad vi vet är att vi har bevarat ovanstående ritning från 1880, och att i mars 1881 hölls ett sammanträde med ”intressenterna i Hedens småskoledistrikt” enligt följande:

Protokoll hållet med intressenterna i Hedens småskoledistrikt den 27 mars 1881.

§1. Fattades enhälligt det beslut att alla materialer och omkostnader i och för skolhusets uppförande och iordningställande, skola beräknas i penningar hvaraf hälften utgår af jordbruket inom skolområdet efter skatt och andra hälften utgöras af hvarje inom hela skolområdet boende person, utan undantag.

§2 Byggnadsdirektion valdes och utsågs dertill Bergens Lars Persson i Qvarnäset, Bergens Erik Ersson på Heden och Knotter Per Olsson i Tyna och till biträde Anders Larsson i Malmsta, hvilka befullmäktigas härmed att verkställa och för materiel m.m. utbetala uppbörden, samt låta uppföra och iordningställa skolhusbyggnaden, på sätt dem förmånligast synes, samt för den händelse några eller någon byggnadsskyldig skulle undandraga sig att vid anfordran av direktionen i Byggnaden och omkostnader deltaga, vidtaga lagliga åtgärder emot tredskande.

Som ofvan Anders Larsson

Uppläst, justerat och godkänt samma dag Jungens Anders Ersson, Hedlasses Olof Olsson

Skolbyggnaden skulle alltså bekostas gemensamt och man skulle uttaxera medel dels av jordägarna och dels av alla andra boende inom skolområdet ”utan undantag”. Och man gav även fullmakt åt den valda ”byggnadsdirektionen” att ”vidta lagliga åtgärder” mot den som inte betalade. Att bygga en ny skola i Heden blev en gemensam angelägenhet för alla som bodde i byn.

Men det räckte inte med det. Protokollet fortsätter:

För uppförande af en skolhusbyggnad på den egentliga Nugosbacken förbinda vi oss under tecknade att hvar för sig vid anfordran af Bergens Lars Ersson i Qvarnäset, Jungens Anders Ersson och Anders Larsson i Malmsta, tillsläppa och framleverera på den anvisade byggnadsplatsen allt hvad som till byggnadens fullbordande kan erfordras, samt med dagsverken byggnaden uppföra och i ordning ställa, och i öfrigt efter våra andelar deltaga i alla härför förorsakade kostnader och kontanta utgifter. (Alla dessa onera skola utgå efter matlag)

Brista vi i dessa våra åtagna skyldigheter ega nämnde personer eller de som de i sitt ställe förordna, att för vår räkning och på vår bekostnad låta fullgöra hvad oss ålegat, samt tillika erlægga sex procent ränta från första anmaningstiden tills skyldigheten eller betalningen blifver verkställd af oss.

Timmerstockarne skola hålla 20½ alnar i längd och 8 tum i diameter i topp till ett pris per styck tre kronor 25 öre på byggnadsplatsen.

Utliggare: 12 alnar i längd och 4 tum i diameter i topp till et pris per styck 25 öre på byggnadsplatsen.

3 tums Plank 1 fot bredt tio öre per sträckefot

11/4 tums Bräder 1 fot bredt fem öre per sträckefot

1 tums d. 1 fot bredt 5 öre per sträckefot

Sågad 11/4x3 tum Ribb 11/4 öre för barkad

1 Kördagsverke 2 Kronor 50 öre

1 Mansdagsverke 1 Krona

1 Qvindsverke 75 öre

Egenhändigt undertecknad av 23 personer

Lägg märke till att man anger dimensionerna för virket som skall levereras och priset på olika dagsverken. Notera att ett mansdagsverke är värt 1 kr medan en kvinnas är värt 75 öre! Då som nu... Det är inte helt enkelt att veta hur det förhöll, sig men det verkar som man uttaxerade pengar men betalade för arbete och virkesleveranser. Det finns också bevarat en "Debiteringslängd öfver Hedens Skolhus". Av den framgår Hur mycket var och en skulle betala, hur många som fanns i hushållet, namn, hur stor andel som skulle göras, hur mycket som var gjort samt om personen hade en skuld till skolbygget eller hade en fordran. Bilden nedan visar en del av längden

Debiteringslängd öfver Hedens Skolhus

<i>Man</i>	<i>Qvinna</i>	<i>2,74 pr person, 2,34 pr qft.</i>	<i>% betald namn andel</i>	<i>har gjort.</i>	<i>Skuld</i>	<i>Fordran</i>
4 7/8	2	<i>Häntad Lars Larsson</i>	16.89	20.72		3.83
4 7/8	3	<i>Jens Lars Ersson</i>	19.63	7.56	12.07	
12 3/8	11	<i>Jens Olaf Jönsson</i>	58.54	51.46	7.08	
8 1/8	8	<i>Hed Lars Larsson</i>	40.93	31.25	9.68	
8 1/8	2	<i>Hed Lars Andersson</i>	24.49	31.24		6.85
19 1/4	6	<i>Hedlars Olaf Olsson</i>	61.49	81.19		19.70
1 1/4	1	<i>Spik Lars Ersson</i>	5.67		5.67	
6 1/4	8	<i>Margas Halvar Andersson</i>	36.55	32.58	3.97	
3 1/8	2	<i>Margas Per Andersson</i>	12.79	18.30		5.51
3 1/8	3	<i>Gulka Olaf och Anders Olsson</i>	15.53	30.07		4.54
5 3/4	5	<i>Bjergens Erik Ersson</i>	27.15	33.87		6.72

Ytterligare ett "Meddelande" finns bevarat från:

Folkskoleinspektoren E. Garell. Norn, Wikmanshyttan till Skolrådets v. Ordförande Herr And. Larsson Nås.

Med anledning af skrifvelsen af d. 9/6 får jag meddela, att på grund af Kungl. Kungörelsen af den 5/6 1885, 81 extra ordinarie lärare vid folkskola måste aflönas med minst 500 kronor utom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning därför. Ersättningen för kofodret behöfver dock inte sättas så högt som för ordinarie lärare, utan kan sättas exempelvis till 34 (?) kronor. Så har i år skedd åt en e.o. lärare i Leksand och Sollerön. För öfrigt kommer ju enligt riksdagens i år fattade beslut öfver kofoderersättningen härefter att utgå med 2/3 af statsmedel. Jag hoppas därför att denna lilla tillökning i församlingens utgifter ej skulle afskräcka från den för skolans bästa så angelägna åtgärden att vid Nederborgs folkskola anställa en e.o. folkskollärare.

Högaktningsfullt

En inblick i en annan värld!

Red. tackar Margareta Jonth som bidragit med material

Erik Andersson – lärare i Lindesnäs på 50-talet

Vi har en skola i Lindesnäs
Med många pojkar och flickor
Vi kommer hit från alla håll
Vi åker buss, vi går och cyklar
Bom falleri å bom fallera
Hejsan, vi har så innerligt skoj
Bom falleri å bom fallera
Så gärna vi går i skolan!

I skolan lär vi oss många ting,
att skriva, räkna och läsa,
å sjunger gör vi emellanåt,
om ej vi slöjdar eller tecknar
Bomfalleri å bomfallera.
Hejsan, vi gymnastiserar ibland
Bomfalleri å bomfallera.
Det värsta vi vet är rasten.

Vi svarar rappt och med tydlig röst
på allt magistern oss frågar.
Å läxor gör vi som ingenting.
Det går så lätt, om blott vi vill det.

Bomfalleri å bomfallera.
Hejsan, vi är så vänliga jämt
Bomfalleri å bomfallera.
Allt trevligt det gör vi själva

Ibland så drar vi på utflykt ut,
å vandrar i skog och marker,
å finner stigar, där ingen gått,
å ser på djurens spår och blommor.
Bomfalleri å bomfallera.
Hejsan, det är det bästa av allt.
Bomfalleri å bomfallera.
Den skolan jag ej vill mista.

Men åren går ju så väldigt fort,
å en dag måste vi sluta.
Om vi då kan vad vi kunnat lärt,
så kan vi känna oss nöjda.
Bomfalleri å bomfallera.
Hejsan, det kan vi utropa då.
Bomfalleri å bomfallera.
Men aldrig vi glömmer den skolan.

Nåsvargens red. hade förmånen att träffa Erik Andersson en dag i somras, och Erik berättade lite om hur det var att komma till Lindesnäs som lärare hösten 1950 på sin första tjänst. Han stannade där till ht 1957 då han fick tjänst i Långbanshyttan. Erik föddes år 1926 i Sillerud i västra Värmland.

Erik som ny lärare 1950

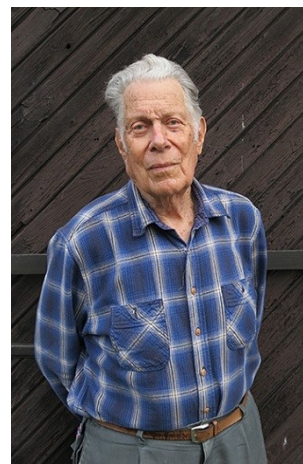
Erik berättar att 1950 var det B2 skola i Lindesnäs, Åk 1-2 samläste för en småskollärarinna, åk 3-6 samläste och där undervisade Erik. 1950 var det 12 elever i hans klass i folkskolan men antalet ökade sedan. Det kan jämföras med 1871 när bruket var blomstrande och man på skolkortet (*Nåsvargen* 17:1) kan räkna in ett 50-tal elever (några var säkert frånvarande när kortet togs). Fortfarande höll man till i den gamla skolan som var rätt dåligt utrustad. Den nya skolan stod inte klar förrän efter det att Erik slutat. Däremot blev den nya lärarbostaden klar 1953.

Mycket i samhället var rätt annorlunda då. Lindesnäs var fortfarande så sent som på 50-talet ett utpräglat brukssamhälle, mer än 50 år efter det att bruket lagts ner. Det mesta var oförändrat sen brukstiden. Den största, och i stort sett den enda, arbetsgivaren var Stora Kopparbergs Bergslags AB, till vardags Bergslaget, som hade ett nära nog omätbart behov av skogsarbetare och erbjöd främst huggning och körning. Lärarna hade genom sin utbildning en särställning i samhället: nära eleverna som de ju träffade varje dag, men ändå långt ifrån ortens vardagsliv.

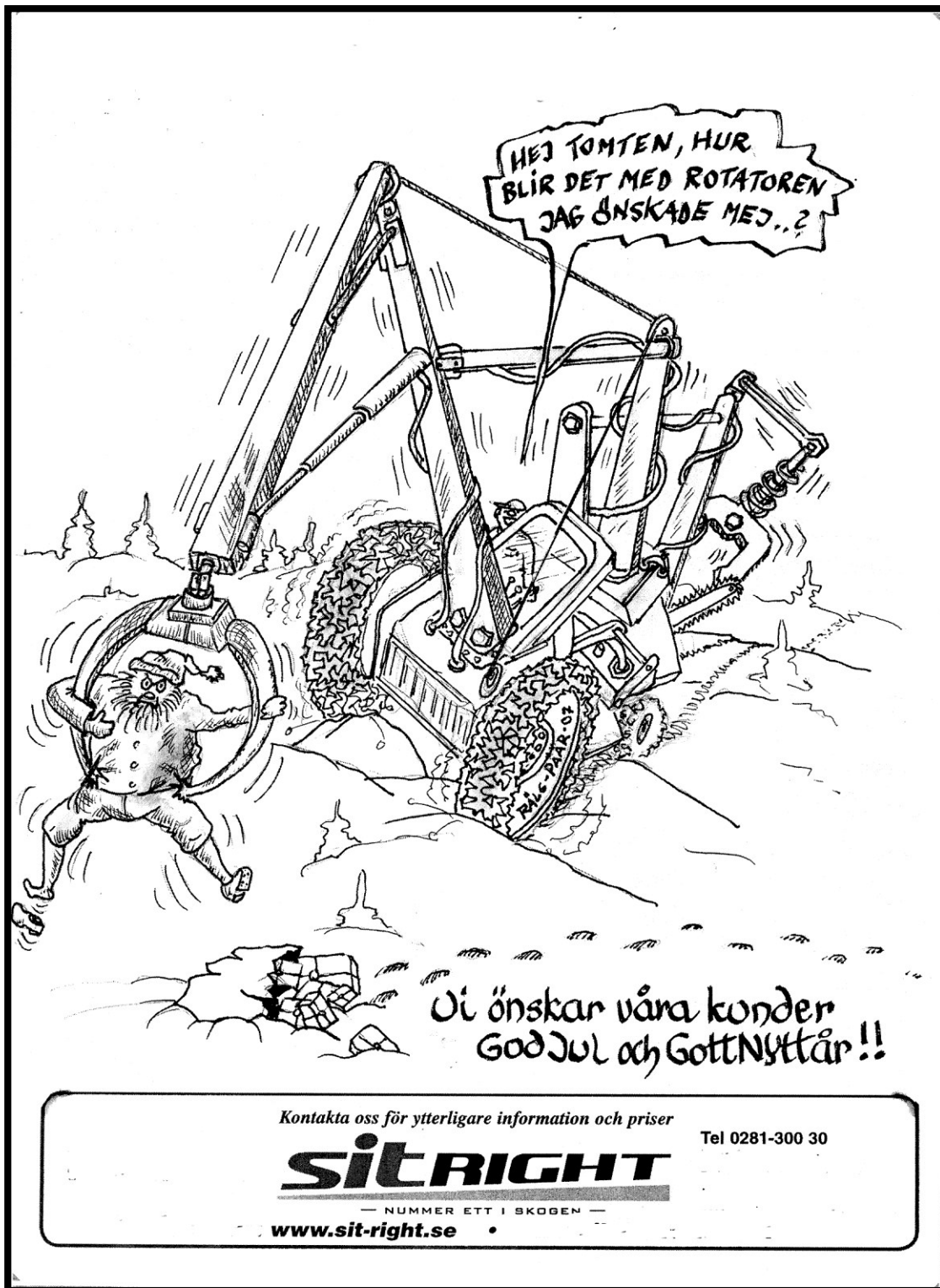
Seminarier hade inte förberett lärarkandidaterna särskilt väl på det vardagliga mötet med eleverna, berättar Erik, föräldrakontakter var i det närmaste okända, och varje lärare var ensam med sin klass. Det gällde att göra det bästa av situationen. I brist på annat åskådningsmaterial fick man ta till vara på vad naturen kunde erbjuda. Utflykter var viktiga, sommar som vinter. Man gjorde väderobservationer och skrev väderrapporter, gjorde skidutflykter och lärde sig göra upp eld och känna igen spåren av vilda djur. Man åkte skridskor på och lärde sig simma i dammen. Roland Axelsson, som var Eriks elev, berättade att den obligatoriska kristendomsundervisningen för honom var som äventyr ur "Tusen och en Natt" så levande var Eriks återgivande av fakta. Så när Roland som FN-soldat på 60-talet besökte de bibliska platserna kände han igen sig från Eriks undervisning.

Utöver sin lärargärning var Erik på sin fritid en ivrig och duktig fotograf. En del av hans förstoringar inramades och ställdes ut på Konsum i Lindesnäs och det anordnades lotteri på dem. Som friluftsmänniska trivdes Erik bra i Lindesnäs med den omgivande naturen. Ibland fick han sällskap ut med någon skogvaktare någon vårmorgon på orrspel. Innan han köpte bil 1956 var han helt beroende av cykeln för sina kontakter med överlärare Hallkvist i Nås, tandläkare och körkortsträning i Vansbro m.m. Mellan 1950 och 1956 hade cykeln rullat 1000 mil!

Erik berättade för Inger, Pej och Roland. Hör av dig till Pej om du kan melodin till skolvisan.

Erik 2017

Söker nya kläder till Ingmarsspelen!

Ingmarsspelen behöver förnya garderoben. Vi söker kläder modell 1897 ungefär:

Vita skjortor alla storlekar.

Herrskor storlek 40 och uppåt. Damkängor alla storlekar.

Herr kostym äldre modell st.56 till 58 och uppåt.

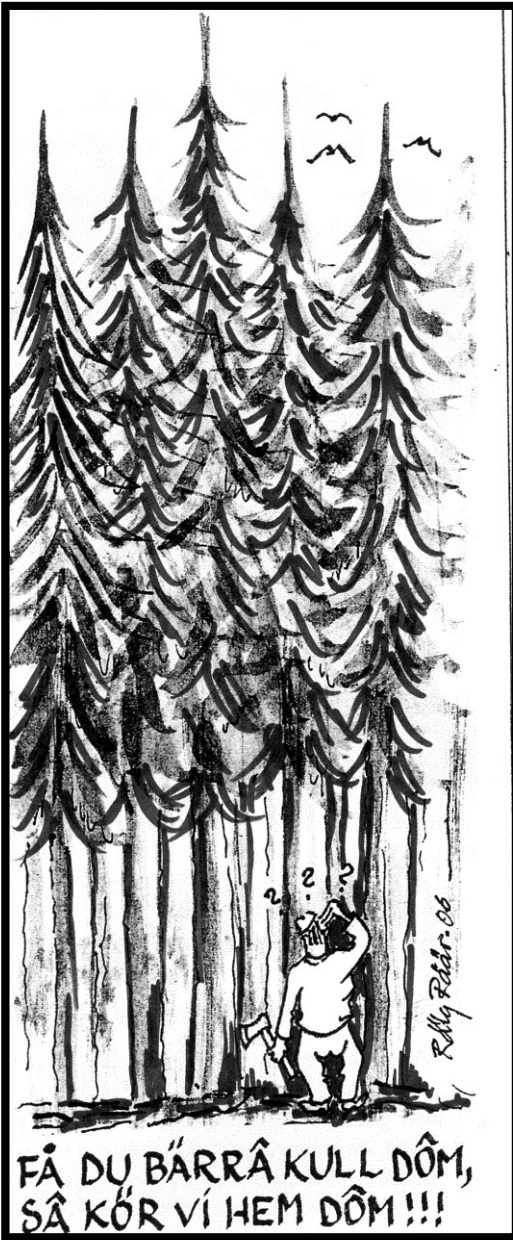
Gamla sjalar och halskläder.

Tas tacksamt emot.

Ring tel.070 6438412 Solweig Hult.

1v

2h

1. 2.

Tävling

3

Ett urval reklambilder ur äldre nummer av *Nåsvargen*. Men vilka företag döljer sig bakom reklamen? Det kan vara nuvarande, tidigare eller tom nu nerlagda företag. Rätt svar till Inger.larsson@su.se eller Per Erik Jonth, Mellanborg, 78053 Nås senast sista april 2018.

1a pris: hedersnämmande och 2018 års *Nåsvargen*.

2.a pris hedersnämmande och ett nummer av *Nåsvargen*.

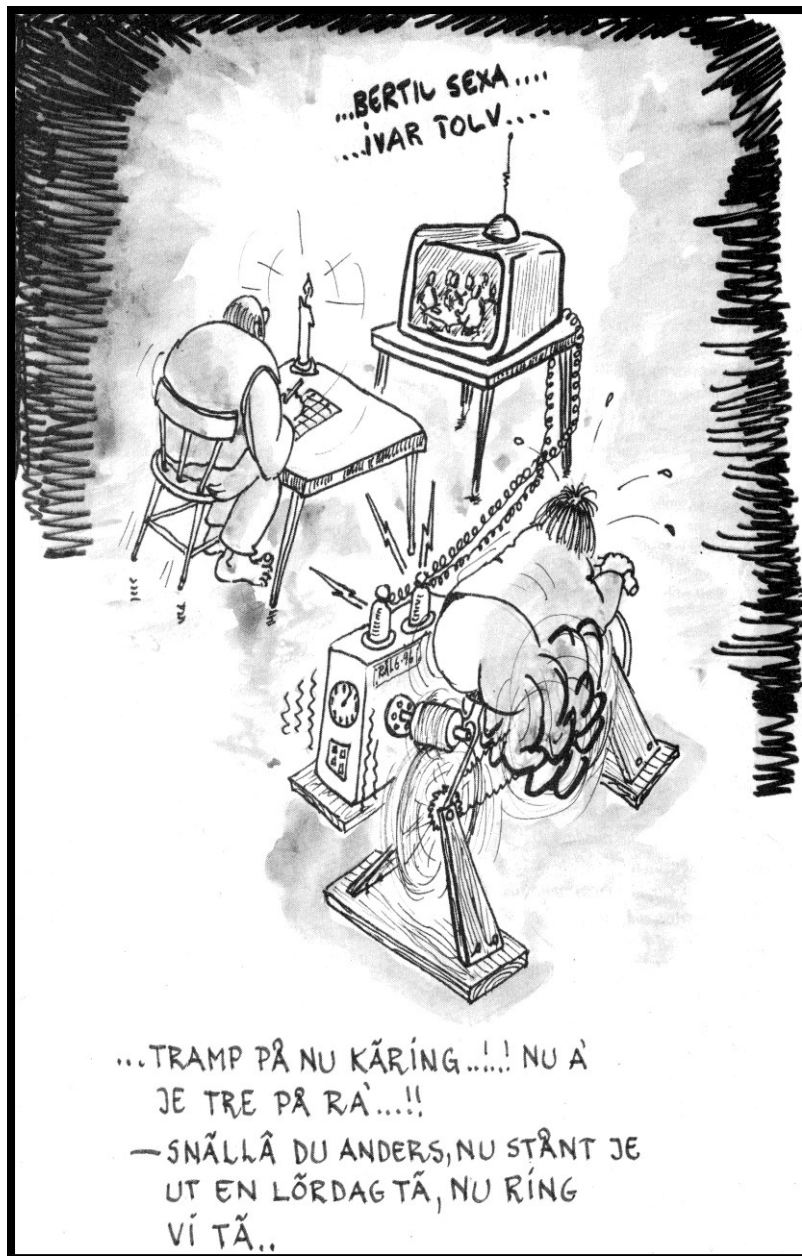
PENSIONÄRER
ANHÖRIGA

HAR NI APTITEN?

SÅ HAR VI MATEN!

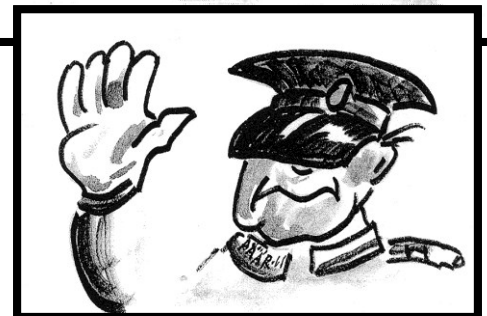
4.

6

7

9

5

8

Nummer 10. Omslagets första sida.

Nåsträkten och sex utställningar – vad har vi lärt oss?

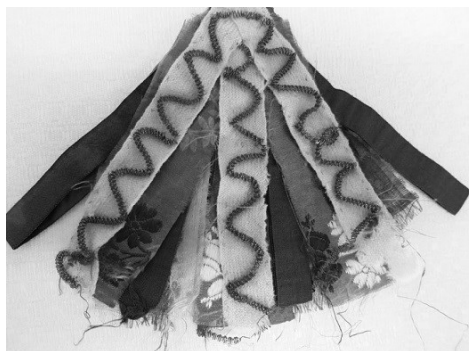
Sex somrar i rad har Nås Hemslöjdsförenings dräktgrupp ordnat utställningar kring Nåsträkten, med olika infallsvinklar och teman. Plaggen har hämtats ur Nås Hembygdsförenings, Nås Hemslöjdsförenings och privata samlingar. Varje år har vi gjort nya upptäckter om nåsträkten och fått svar på många frågor! Utgångspunkten har varit de studiecirkel som dräktgruppen ordnat; 10-15 deltagare har tagit med plagg som vi jämfört, diskuterat och fotograferat. Samtidigt söker Margareta Jonth skriftlig information om klädsnittet i Nås så långt bakåt i tiden som möjligt. Allmogens bouppteckningar, med början omkring 1740 för Nås del, är en innehållsrik källa, liksom rapporter från kringresande ”upptäcktsresande” under 1700- och 1800-talen, t. ex. Linné, Hülphers och Craelius. Från omkring

1870 börjar fotografier uppträda och de är värdefulla eftersom de som regel kan tidfästas. Det hittills äldsta dokumentet med information om textil finns under rubriken ”Lagmanspenningar” och rör en kvinna som flyttar till Tyna i slutet av 1500-talet. Första utställningsåret mjukstartade vi med ett enklare grepp. Vi samlade ihop så många nåskjolar vi kunde! För varje år blev det sedan mera invecklat:

2012 *Nåskjolar i 150 år till vardag och fest, i glädje och sorg.* Av 186 kjolar hade bara två likadan randning! Detta var förstås en nyhet. Eftersom tyget till nåskjolarna vävs med mörk, enfärgad varp och inslaget gör randningen, kan varje kjol i en och samma väv randas olika. Det var också vanligt att man använde billigare garn i den del av kjolen som skulle vara under förklädet. D.v.s redan när man vävde

bestämde man hur mycket tyg som skulle gå åt till en enskild kjol, vanligen tre meter i äldre tid. Vi kunde också konstatera att kjolorna från 1800-talet hade bredare ränder och innehöll mindre rött än nyare kjolar. Livstyckena kunde vävas i samma väv som kjolorna men de hade som regel bredare ränder i äldre tid, om de inte var helt avvikande. En hel klänning av nästyg kom fram från en gård i Överborg.

2013 *Manlig fåfänga och kvinnlig fågring. En utställning om Nåsträkten* var temat för utställningen. Vi ville visa några mindre uppmärksammade detaljer i nåsträkten. Sådant som kanske inte alla hade eller sådant som togs fram till extra högtidliga tillfällen.

Vi klädde upp en brudgum från tiden ca 1850-1900. Han bar många av de tillbehör till nåsträkten som togs fram vid särskilt högtidliga tillfällen. Detaljer att lägga märke till i klädseln är brudtuppan som ingen tidigare hade sett, bara läst om. Nu dök en sådan upp från en klädkista i Mellanborg.

Vi klädde också upp en kvinna som bröllopsgäst från senare delen av 1800-talet och framåt. Att brudgummen inte fick någon brud i utställningen beror på att bruden redan före 1811 enligt kyrkostämmoprotokoll och resenären Craelius bar en lång svart klänning, halsband av glaspärlor etc och inte någon variant av nåsträkten. Kvar-dröjande tankar från utställningen var också att snörliven kanske kom redan runt 1850, men forskning på arkiven visade att de fanns i Nås 100 år tidigare! Ännu en lärdom var att flerfärgsvirkning och virkning i allmänhet nådde svensk landsbygd i början av 1860-talet.

2014 *Rosor, ränder och rosengång. En utställning om Nåsträkten och vävnader i rosengång.* Rosorna hämtades från förkläden och schalar, ränderna från kjolar, livstycken och västar och rosengång, d v s vävnader som vävts i den teknik som kallas rosengång, var en spinoff.

Vad nytt framkom då? Mest anmärkningsvärt var nog ett snörliv av *kalmink* från en gård i Nederborg som vi tidigare bara läst om i skriftliga källor. Det finns inte många kvar av dem i Nås. Anna-Karin Jobs, som invigde utställningen kunde berätta att när de gick ur modet i Nås så köptes de upp av kvin-norna i Floda och försvann därmed från Nås. Några liv kom fram, som var försök att kopiera kalmink. Det visade sig också finnas ett stort antal småblom-miga förkläden med vit botten från 1800-talets senare hälft – något som inte kommit fram tidigare.

2015 *Bröllop, fest och vardag – nåsdräkten i Nås och Jerusalem*. Det aktuella tidsspännat var alltså ca 1880 till 1930. Vi granskade foton både från Nås och Jerusalem från den aktuella tiden och med utgångspunkt från hur människorna på bilderna var klädda kunde vi låna ihop likadana eller snarlika plagg. Vi kompletterade vissa uppgifter om t ex brudklädseln med äldre beskrivningar av förhållandena i Nås gjorda av tidiga resenärer i forskningens tjänst som Craelius och Linné. På bilden visas en rekonstruerad brudklädsel från sent 1700-tal.

2016 *Granna trådar i Nås – stickrosor, stickjäl och flerfärgsvirkning*. Olika hantverkstekniker i gammal och ny design, inspirerat av bl a nåsdräkten. Ordet *grann* kan betyda både lysande färg och tunn och fin och titeln anspelar både på nåsdräktens lysande färger och det tunna garn som används för att väva, sticka eller virka alla de olika klädesplagg som har anknytning till nåsdräkten och till det textila hantverket i Nås. Vi ställde ut flerfärgsvirkade mössor, hjärtvärmare, flättor och hängslen; tvåändsstickade vantar och mössor, vävda kjolar, åklän och överkast mm. Det nya var att vi också hade hantverkare med som kunde visa de tekniker som använts i Nås. Virkning, i synnerhet flerfärgsvirkning, var en teknik som man tog till sig, och den tog fart på 1860- 1870-talen. Boken *Folklig virkning* av Ulla Berglund Brasch som kom detta år grundar sig på nåsvirkningen.

2016 *Berit Eldvik, fd intendent på Nordiska Museet, och landets främsta expert på folkliga textilier* inbjöds till Nås för att hjälpa oss med dateringen av äldre plagg. Vid ett arrangemang på Ordenshuset den 29 oktober var allmänheten inbjudna. Vad fann hon då i Nås: Ett rött pälsfoder (se bild, fodret på pälskragen), ett blocktryckt halskläde (se bild) och en mansväst (se bild) från slutet av 1700-talet. Att så gamla kläder är bevarade är oerhört ovanligt. Ytterligare en väst date-

rades till början av 1800-talet liksom ett par *lönhandskar*, ludna handskar. Sammanfattningsvis kunde vi konstatera att många av de bevarade kläderna nog var äldre än vi hade trott. Från 1870-talet och framåt finns osannolikt mycket kläder bevarade, som en gång varit en del av nåsdräkten.

2017 *Walk-in closet – Nås 1870. En klädkammare i tiden. Möt kvinnan och mannen mitt i livet*. Årets utställning blev något av ett gesällprov! Vi rekonstruerade två klädkamrar tillhörande en kvinna respektive en man. Bouppteckningar från ca 1870 var utgångspunkten. Fäktar Brita och Dåppens Anders, som båda dog vid 45 års ålder, valdes ut. De var inte släkt och stod medelhögt på samhällsstegen.

Att omsätta bouppteckningarnas ganska kryptiska anteckningar till verklighet är inte helt enkelt. Brita ägde t ex ”16 kjortillar randiga”. Det var inte så svårt: bara att ta fram 16 randiga kjolar från 1800-talet med en ålderdomlig skoning nertill. Kanske var ingen av dem lik de kjolar Brita hade, men de kunde alla ha varit Britas. Hon hade också 10 *lintyg*, 20 *hwita kläden* och 16 *halfkläden*. Eller ur ett annat perspektiv: hon hade över 60 klädesplagg som alla betecknades *-kläden* av någon sort. Att omsätta dessa benämningar ur bouppteckningen till verkliga föremål var inte helt enkelt. Brita ägde ju 20 *st hwita kläden*. Det finns inte så många bevarade och en förklaring hittade vi när vi vände på nyare halskläden. Man fodrade dem med avlagda kyrkkäppen och bevarade monogrammet i snibben på ryggen. Vi utgick också från att något klädesplagg av det som nämndes

i bouppteckningarna kunde ha bevarats till vår tid, i alla fall där det fanns fler än fem av samma sort. Men Anders 21 *halfkläden* är vi fortfarande osäkra på.

Varje år har något vi efterfrågat kommit fram i ljuset. I år hittades på en höskulle vid Hedlasses en ursnygg kasket, på Sjögår'n ett par näversulade skor med träpligg, allt fantastiskt välbehållet! Och kanske var det Anders *Elgskinnbyxa* som satt på en skulle hos hans farbrors barnbarnsbarn! Vi menar dock att vi med den samlade kunskap och erfarenhet som nu finns i dräktgruppen har kunnat rekonstruera Britas och Anders garderober tämligen väl och med samtida klädesplagg.

Margareta Jonth, Dåpp Inger och Nås Hemslöjdsförenings dräktgrupp

KATRINAS GÅRD NÅS

Potatis, skog

TEL 0705578517

GO JUL
Ö GÖTT
NITT
ÄR

HJULBÄCKS BYGG HB.
TEL.
070-3553349

Grönbergs AB
 VÄG · MARK · MASKIN

Ronny Grönbergs
 073-054 14 35

Sveden 19
 780 53 NÅS

gronbergs.se

Allt under samma tak

Butik med kvalitetsprodukter inom
Färg, tapeter, golv, kakel & klinkers

- Badrumsinredning
- Spik & Skruvsortiment
- Uthyrning av mattvätt
te.x. till bilklädsel, möbler
& heltäckningsmattor

Vi utför även arbeten inom

- Målning inom & utomhus
- Tapetsering
- Mattläggning
- Slipning av golv & trappor
- Plattsättning
- Murning
- Våtrumsarbeten

Kom ihåg rotavdraget

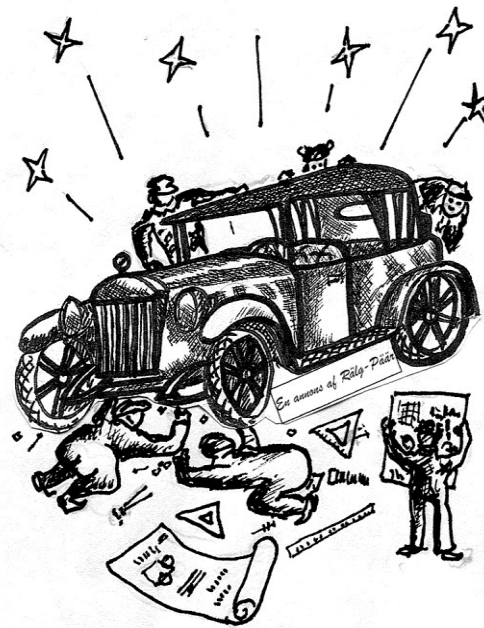
färg golv & inredning

Tel 0281-596040 Öppettider Mån-Fre 10:00-18:00 Lör 10:00-13:00

MÅLERIFÖRETAGARNA

**SVETSLEGO ÄR EN UNDER
LEVERANTÖR AV BEAR-
BETADE OCH SVETSDE
KOMPONENTER TILL
VERKSTADSINDUSTRIN.**

**VI ÄR GÄRNA MED FRÅN
KONSTRUKTIONSSTADI-
ET OCH DELAR MED OSS
AV VÅR MÅNGÅRIGA ER-
FARENHET.**

svetslego

Industrihuset Grönalid Vansbro Tel: 0281-109 69
Hemsida: www.svetslego.se

Järnvägsminnen – Lennart Blixt berättar

Invigningen av järnvägen 1907. Då var det fest och framtidstro.

För 110 år sen, 1907, kom järnvägen till Nås, vilket uppmärksammades i förra numret av *Nåsvargen*. Här fortsätter vi med lite järnvägs- och personhistoria. Järnvägen Björbo – Vansbro som invigdes 1907, var en del av *Stockholm – Västerås – Bergslagens järnvägar*, SWB. Sträckan Björbo–Ludvika lades ner på 60-talet. Spåren är nu upprivna men banvallen är kvar. Sträckan Repbäcken – Björbo var en del av *Falun-Västerdalarnas järnväg*, FVJ, som invigdes 1905. År 1945 tog SJ över all trafik. Persontrafiken förbi Nås lades ner år 2011, men det går fortfarande godståg.

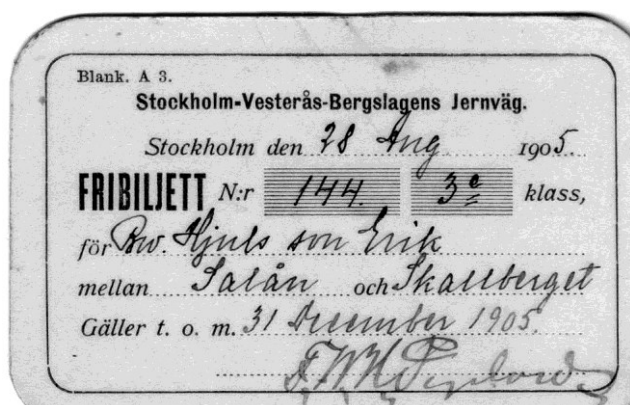
Det var en livlig verksamhet på och runt Nås station och järnvägen på 40- och 50-talen. Det var stinsen, med i regel 4-5 stationskarlar, och även ett antal banvakter som bodde i tjänstebostäder i anslutning till stationen. Stinsen bodde i lägenheten ovanpå stationen. Den sista som bodde där var Edvin Steiner med familj. Efter hans avflytt hyrdes lägenheten ut till olika privatpersoner tills det att hela huset, troligen under sent 60-tal, blev sålt.

I huset norr om station härskade banvakt Ceylon Grell med familj, dit han flyttat in efter stationskarlen Anders Dalfors, som blivit förflyttad till Stensbo. Fam. Grell bodde till långt efter pensioneringen kvar i huset, som de fått köpa av SJ. Före detta bodde fam. Grell i norra lägenheten i banvaktshuset söder om station sedan tidigt 40-tal. Dessförinnan bodde familjen i banvaktstugan i Utanhed.

I södra lägenheten bodde min morfar, banvakt Olof Hjul med familj, troligen sedan 1907 och fram till 1930-talet när morfar avgick med förtidspension. Min mor, Maria Hjul, hade under tiden hunnit bli giftasvuxen och träffat den som skulle bli min far. Paret flyttade till Stockholm något år, men far tröttnade på det fabriksjobb han hade och de drog sig tillbaka mot Nås, där far fick anställning vid SWB. Även de bosatte sig i norra banvaktstugan, tills de byggde eget. Min far var ju snickare och timmerman och efter SJs övertagande av järnvägen fick han en egen sträcka med reparationer och underhåll av SJs hus och byggnader mellan Ludvika och Vansbro. Att jobba hos SJ var säkert och bra, hette det åtminstone då. Visst, förmåner fanns, t. ex. fria resor, även utanför jobbet. Den anställde hade 12 och familjen 24 fribiljetter per år i hela Sverige, varav fyra i Europa. Semesterhem fanns på flera orter i Sverige, jag minns Björkliden och Strömstad, som vi besökte några gånger.

Mannen i mitten är min morfar, Olof Hjul, banvakt. Övriga okända.

Efter linjen fanns banvaktstugor. Banvakterna var ansvariga för var sina 5km av linjen. Efter varje tåg skulle kollas att inte ångloken förorsakat bränder, järnvägsbanken skulle hållas ren från ogräs och sly, och de hade ansvar för allt underhåll, sommar som vinter. Senare övertogs ju det mesta av detta av maskiner. Banvaktstugan vid järnvägen i Utanhed finns fortfarande kvar, men alla kvarvarande hus är förstas sålda till privatbostäder.

Ett antal magasin fanns också i anslutning till järnvägen. Ett finns kvar på västra sidan av bangården, tillhörande grosshandlare Ernst Matsson. Norr därom fanns järnvägens eget magasin och söder därom hade Konsum ett. Det stora timmerhus, som idag tillhör Nås hembygdsförening, var Stora Kopparbergs Bergslags sädesmagasin med elektrisk kvarn.

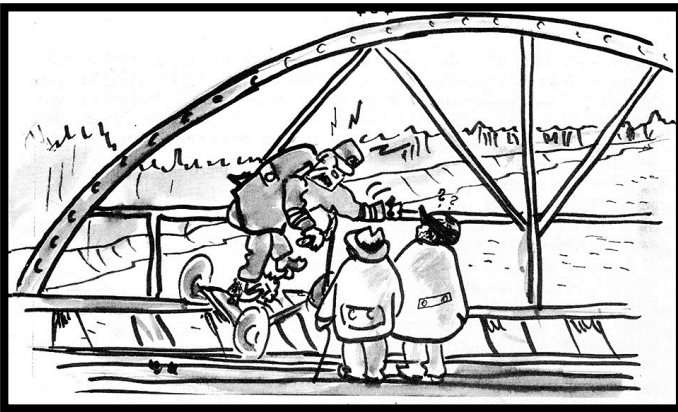

Norr om stationshuset fanns en kolbrygga (se bilden). Kolet tippades direkt från skindan, som hästen drog upp, ner i järnvägsvagnen. Hästen som kom upp höll till höger och gick runt ett halvt varv för att komma i läge, varefter skindan sidtippades ner i vagnen och hästen kunde fortsätta ner igen samma väg den kom upp. Ibland när kön var lång och det var bråttom, kunde nästa häst komma upp och vänta på högersidan medan tippning pågick. Så småningom ”moderniserades detta med en kran, som lyfte upp skindorna, men jag tror inte detta gick fortare. Möjligen var det säkrare ur arbetsmiljösynpunkt.

På station fanns även en lastkaj för massaved och timmer. Holger Lindholm var en av de tidiga lastbilsägarna som körde dit. Nås cementfabrik med lokaler söder om stationen hade 6-7 man anställda. Vidare låg posten inom området.

Söder om lastkajen fanns även en ”stubbklyv”, typ jättestor pärtspänt, vid vilken man sönderdelade tjärvedsstubbar till grov flis, som medelst transportband lastades på järnvägsvagnar för vidare transport till någon tjärfabrik ute i landet. Denna verksamhet pågick ibland både natt och dag.

Hela stationsområdet sjöd av verksamhet. I dag har allt tystnat utom timmertåget som passerar två gånger om dagen. Möjligen finns planer på att i vilket fall öka godstrafiken på banan.

Nåsvargen har tidigare skrivit om järnvägen:

1994:2. En Nåshistoria

1996:2. Norsbrona.

1997:2. Stationsområdet, en i dag bortglömd avkrok. Lennart Blixt.

1998:2. Om järnvägsbron 1906.

2002:2. När järnvägen kom till Nås. Johan Liljegren.

2004:2. Banvakter s.k. Sträckvakter; Bild från Järnvägsinvigningen vid Nås station 1907; Nåskarlar som rallare. Bild på framsidan.

En nåshistoria

Ännu i min tid skulle de, som behövde gå över järnvägsbron till och från Borgbua, lösa ett gångkort av järnvägsstyrelsen.

Det kostade två kronor. En gång var det en äldre man från stationsområdet och en gammal granne till honom som skulle passera bron. Oturligt nog mötte de överbanmästaren med sin dressin mitt på bron. Han stannade direkt och gick ut och frågade om de hade gångkort. Den äldre mannen hade inget men den andre hade ett. Den äldre var stendöv. Banmästare var av den gamla stammen så han skällde ut den gamle, tills han tappade målföret. Då sa den döve: ”Ja je si att du e elak, män je hör int nô hôn du säj”.

Gästgivar Erik. Ur: *Nåsvargen* 1994:2.

FÄRSKKAPAD VED
Blandved Björkved
Transporter enl. ÖK

Västerdala Ved HB

Per Anders Pettersson Nås

Tfn. 070 6702154

Änge på 1950 – 60-talen

När jag gick i skolan var jag, Nall Birger, nästan lika mycket i Änge som jag var i Skansbacken. Jag trivdes så bra där och det gör jag än i dag. Det är en sådan frid och ett lugn som gör att man inte stressar där. Det är bara myggen som kan få en upp i varv, för sådana finns det där. Många!

Jag tog cykeln och åkte genvägen förbi Thomérs – Bergslagsverkstan – Möckelinda – Liss Sammils – Gropa, som ligger i Vörsla, där vi ofta var och badade, och kom fram till Abborns (2). Där bodde moster Karin och morbror Johan, mormors syster och hennes man, men de fick alltid heta Moster och Morbror. Tyvärr levde inte morbror Johan så länge efter att de flyttat från sin bondgård i Smedsänge utanför Hedemora. Stället köptes sedan av Wermdahls från Vansbro. I dag ägs Abborns av en trevlig tjej från Stockholm, Anki.

Sedan man besökt moster Karin och pratat en stund cyklade jag förbi Bajerns (3) som då ägdes av Sandgren som renoverade och ställde en tid, men såldes sedan till Ahnelöfs från Stockholm som sommarställe. Det ägs i dag av en familj som heter Svedberg, även de från Stockholm.

Nästa ställe var morfar, Smed Johan, och mormor, Myr Anna, och morbror Erik och Elsa, som bodde på övervåningen (4).

I nästa hus bodde Knos eller Smeds Erik (5). Jag minns honom som i går. Han kom alltid flera gånger om dagen dragande på sin dragkärra av trä till mormor och morfar. Klar i huvudet som en isande kall vinternatt, pratade en stund, drack en kopp kaffe och sedan knallade han tillbaka hem igen. Det var knappt 50 m mellan husen. Ofta såg man honom stå på knä i grönsakslandet, något som en annan har svårt för nu vid 64 års ålder, men Knos Erik han var seg som en enbuske. I en intervju med Curt Nilsson, dåvarande lokalredaktör för Dala-Demokraten sa han: ”Jag hoppas att jag hinner fram och rösta innan jag dör och då röstar jag på Socialdemokraterna, det har jag gjort i hela mitt liv.” Och det hann han innan döden avlöst även honom, 102 år gammal.

Fortsatte man vägen fram till Närsjövägen kom man till spannmålsmagasinet, vilket är rivet och borta idag. Där satt alla byns postlådor. Huset bredvid magasinet, mitt i kohagarna, var bostad åt ladugårdskarlen (8).

På andra sidan ladugården, förbi daldockan som står där än i dag, var Bruses eller Rättargården (9), som senare blev bostad åt familjen Östby med dottern Laila som var klasskamrat med mig. Efter dem kom förvaltare Carlsson och sedan flyttade Halvarsson dit. Sedan kom Bång Annas Erik och Sonja (10) med barnen Siv, Leif, Alf (Mutte) och Gun. Det huset är det som senast byggdes i Änge, så när som på det återuppbyggda vid Bång Annas, se nedan! Nästa ställe kallades Stallgården (11), men där har ingen bott på länge.

Det gick en väg mellan hagen och åkern rakt från Stallgården över till vägen ner till Linds. Om vi börjar från Närsjövägen räknat, kom man till Skans (12) där Lund bodde. Han kallades bara trollkarlen eller trollgubben, för han kunde trolla. Hans fru hette Anna och de hade två barn, Sune och Berta. Två barn till fanns i familjen, men de tog samhället hand om. Stället såldes till Grimlund från Rättvik, sonen har tagit över stället som sommarhus nu. Sedan, i Tipersgården (13), dit de flyttade från Skansgården, alltså huset före, var det Axel och Anna med sonen Börje. Detta har ägts av Alf (Mutte). Hans barn brukar det nu.

Sen kommer man till avtagsvägen in till Utby Erik (15) och Emma med barnen Anna, Erik, EG kallad, och Axel. Annas son Harry äger stället i dag. Han har en bror, Bernt. Harry har även hjälpt mig friska upp minnet vad gäller historien om senare tider med gårdarna runt om. Tack för hjälpen Harry!

Innanför låg Bång Annas (14) som blev lågornas rov efter att åskan slagit ner. Där har ett nytt hus byggts upp nu. Sonen Bertil har det i dag som sommarställe.

Fortsätter man förbi avtagsvägen mot Utbys, hamnar man hos Klingens (16). Där bodde Elof och Ingegärd Lind med dottern Margareta.

Det har även funnits några gårdar till runt om i Änge. En låg mellan Linds, Stallgården och älven. Det kallades Galicierbygget (21) och brann ner. Skarpholn (17) efter gångvägen från Klingens ner till Noret. Bäck Jons gård (6) där vägen gör en 90 graders sväng från älven och Skrapholn mellan Abborns och Starkholn (1). Det sistnämnda en gård där det bodde folk in på 1950-talet. Mellan Bajerns och Abborns låg Risholn (20).

Ytterligare gårdar fanns vid Stora och Lilla Axön mellan Änge och Närsjö. De gårdarna räknades som en egen by, kallad Axön (18,19).

Änge är en gammal by. Den fanns bevisligen i slutet av 1400-talet.

En dag hos mormor och morfar kunde vara händelserik. Upp kl. 5:30, var med morfar ut till stallet och gav hästen hö och vatten. Sedan var det utfodring av oss själva. Gröt vare det alltid till frukost. ”Då står du dig bra, pojke!” sa mormor. Sen om det var slätterdags eller andra sysslor för att skaffa foder åt hästen, plöja eller så, då gjordes det fram till nyheterna på radion. Då gick morfar in och lyssnade och drack kaffe. Sedan skulle posten hämtas ute vid spannmålsmagasinet, där det ofta redan satt några gubbar. Annars kom de en efter en så alla byns händelser då kunde avhandlas. Sen gick vi hem igen, posten kollades, Dala-Demokraten lästes lite slumpmässigt för att se om något stort hänt utanför byn. Åter till sysslorna, och jag fick köra hästen och morfar höll i plogen. Ingegärd Lind kom ofta på

besök för att höra så allt var som det skulle. Hon bakade kakor och bullar till alla i byn så kafferepen blev många på en dag.

På eftermiddagen ställdes allt arbete in. Då skulle vi till Noret och fiska, ro svirvil som morfar sa, vad som kallas trolling i dag, och meta abborre. Det nappade nästan jämt och det blev både gädda, abborre samt mört till katten. Något fridfullare än att ro genom Noret fanns inte om det inte var fullt med timmer och massaved förstås, flot. Då fick man sitta i båtsta och meta mellan stockarna. Än i dag tar jag mig en tur genom Noret med kanoten och ser på nån bäver som simmar lugnt på den nästan alltid blanka vattenytan. Frid vare med eder, och det är den på Noret!

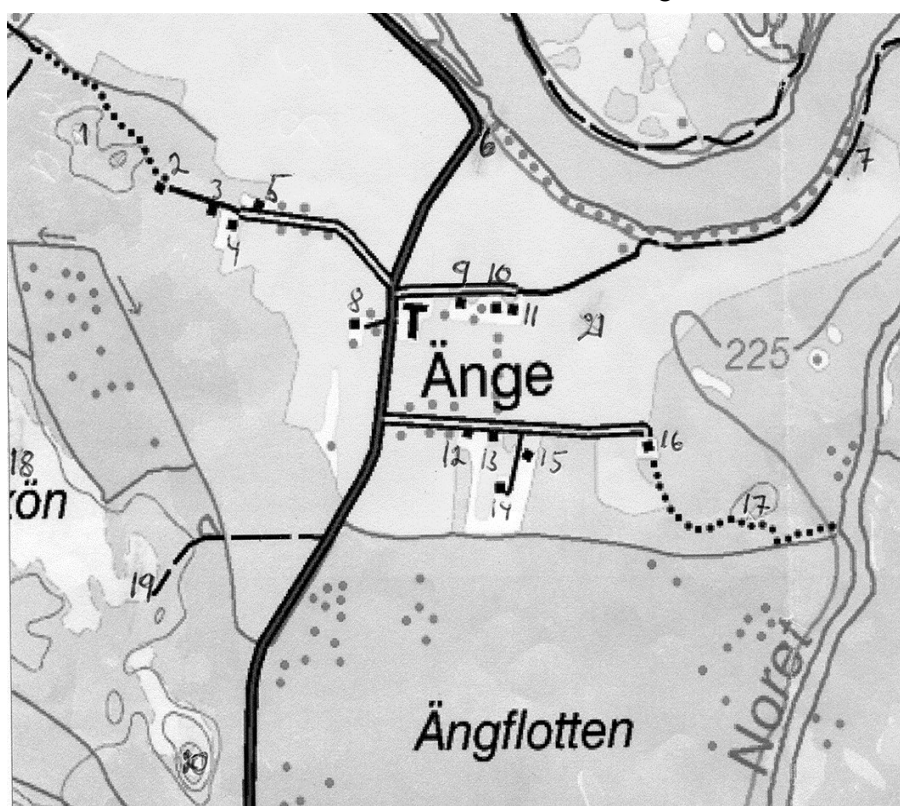
Sedan fisken var rensad var kvällsmaten räddad, stekt eller kokt spelade ingen roll, det är gott med fisk! Morbror Erik kom alltid ner och förhörde sig om fiskelyckan. När det ätits och pratats färdig var det dags för Kvällsekot på radion. Sedan drogs kökssoffan ut och det var sovdags.

Än i dag står allt som det var på 1950- 60-talet så när som på diskbänken och köksskåpen. Så tala om att jag förflyttar mig tillbaka i tiden när jag kommer dit! Linneskåpet där det alltid låg en Japp, Dajm eller Pigall står där utan godis förstås. Mormor sa alltid när jag kom: ”Gå in i skåp ä ô koksa ôm ä e nô du vill a.” Och det var det.

På vintern var det samma väg mellan Skansbacken och Änge fast på skidor och nästan lika ofta som på sommaren. I stället för fiske i Noret blev det nästan dagligen en tur på myren med häst och timmerkälke med redet på. Det gick lugnt och stilla fram och var en riktigt stressdämpande sysselsättning. Ofta såg vi någon älg eller rådjur, men hästen brydde sig inte om dem. Om inte morfar var med så var morbror Erik med mig ut med hästen. Jag trivdes och trivs i Änge, där sitter mina rötter så djupt att de inte går att dra upp.

Nall Birger Andersson

1. Starkholn (borta)
2. Abborns
3. Bajerns
4. Smeds (Johan)
5. Smeds eller Knos Eriks
6. Bäck Jons el. Bäckbyen. Var på 1600-talet prästboställe för prästen Isogaeus (borta)
7. Stenåldersboställe (borta)
8. Lagårdskarlens
9. Rättargården
10. Bång Erikens
11. Stallgården
12. Skans, senare Israels
13. Tipers, senare Skans
14. Bångens
15. Utbys
16. Klingens/Linds
17. Skarpholn (borta)
18. Gamla Axön (borta)
19. Nya Axön (borta)
20. Risholn (borta)
21. Galicierbygget. Även Israels och senare Alrikes. Byggs i samband med 1:a världskrigets slut för att ta emot flyktingar från Polska Galicien. Brann ner i början på 1950-talet. Karta av Nall Lasse.

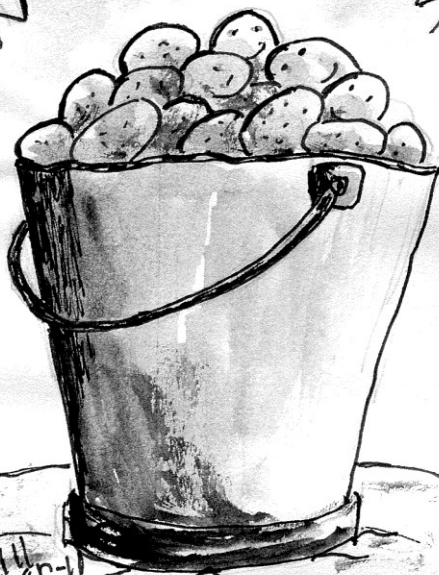
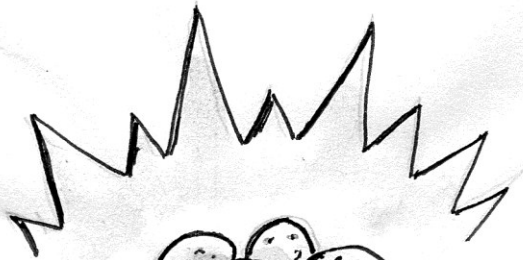

Efterlysning

Stenen med årtalet 1839 ligger i Noret.

Men vet någon vad som hände 1839 och varför man högg in årtalet i stenen? Du som har tankar om detta hör av dig till Pej 0281/30080.

...potatisen med anor...

...ögon för kvalité...

Bröderna Olérs AB.
Nederborg Nås.
Telefon 0281 - 30 261

**VÄR SLÄVVAGNAR FÖR
ALLA ÄNDAMÅL!**

**BIL & MASKIN I
DALA-JÄRNA AB**
TEL. 0281-595700

Bettys skafferi

Inredning i den lantliga stilen

Torsd -fred 12-18

Lörd 10-14

Smörgåsar, kaffebröd på
beställning

070 3067024

Susanne Halvarsson

Nås Hembygdsförening. Som medlem stöder du programverksamheten, Lisskvarngården, de övriga museala byggnaderna och inte minst *Nåsvargen*. Medlemsavgiften är 100:- per år och sätts in på plusgiro 679917-5. Glöm inte skriva avsändare. Kontaktperson: Marianne Flodin, tel. 0281-30524. www.nashembygd.se

*****

Nås Hemslojdsförening driver hemslojdsbutiken Nickusboa med allt som där finns inklusive material till nåsdräkten. De ordnar kurser och arrangerar utställningar. Medlemsavgift 100:- kr per år. Anmäl dig till hemslojdsföreningen antingen i Nickusboa eller maila info@nas.hemslojden.org eller ring 0281-30252.

Nickusboa är öppen må-lö från 19 juni till 12 augusti.

<http://www.hemslojden.org/forening/nas-hemslojdsforening/>

*****

Nås Bygdegårdsförening. Som medlem bidrar du till att Bygdegården (Gamla skolan) finns kvar för föreningar, utställningar, bibliotek mm. Avgiften är 100:- per familj och år. Pensionärer 50:-. Insättes på plusgiro 170575-5. Kontaktperson om du vill hyra lokal Veronica Andersson, tel. 0281-30177 eller 0738163716.

*****

Ingmarsspels vänförening. Bli medlem och stöd Ingmarsspelen. Avgiften är 100 kronor per år. Betala till bankgiro: 5976-5214. Ange namn, adress och medlemsavgift 2018. <http://www.ingmarsspelen.se/>

*****

Nås sockenförening. Föreningen driver *Nås camping och stugor* vid Storänget och *Stugor på Finnmarken* för uthyrning. Ingen medlemsavgift. Kontaktpersoner: Thomas Bajer, tel. 0702019227 eller Bajer Curt, tel. 0281-595030 <http://www.nas.se/bo.html>

*****

Nås barnbibliotek finns på förskolan Varglyan där alla är välkomna att låna. Det går också bra att lämna tillbaka böcker som lånats i Järna eller Vansbro.

*****

Bokutlåning finns på Bygdegården på tisdagar kl. 16-18 **vår, sommar och höst**. Där finns bl a kopior av hembygdstidningarna från 1916, 1940-talet och 1967 samt *Nåsvargen*.

*****

Bastun i Nås är öppen alla fredagar som är vardagar kl 1630-1930. Ta med egen handduk. Bastun finns i Idrottshallen.

*****

Ordenshuset, Nås. Bidra till driften! Swedbank 8166-1, kontonr. 964406721-8 skriv "gåva".

Nås servicepunkt

Vi finns på Bygdegården

Öppettider

Tisdag: 15.00 – 18.00

Torsdag: 10.00 – 13.00

Fredag: 10.00 – 13.00

Telefon: 072-5895657

nas.servicepunkt@gmail.com

Nås servicepunkt hjälper bl. a. till med kontakter med myndigheter, bankärenden, ärenden på Internet, lokal turistinformation och mycket mer. Här finns också offentliga datorer till din hjälp.

*****

*

Kommande

Nickusboa håller extra julöppet 14 till 23 december.

Vardagar kl. 1400-1800. Lördagar kl. 1000-1400.

Jultips: fasadflaggor med nåsvapnet, hemstöpta ljus, virkade hjärtvärmare ô mittji mer.

Sista aprilfirande med tal och sång. Se lokalpress.

Ingmarsspelen har premiär den 29 juni.

<http://www.ingmarsspelen.se/>

Tobaksspinnarstämman

se www.tobaksspinnarstamman.se

Se också:

www.nashembygd.se

www.nas.se

EN SEDAN LÄNGE
VÄL BEVARAD HEM-
LIGHET AVSLÖJAS
HÄRMED...

...DET ÄR
HOS OSS
TOMTARNA
FYLLER SINA SÄCKAR !

NÅS SERVICECENTER AB.
TEL. 0281-302 19

Se vår möbelutställning